

Anna Raija Nummenmaa

MAISTERIOHJELMIEN OPETUSSUUNNITELMATYÖ

Yhteenveto työryhmäkeskustelusta Helsinki, Paasitorni 24.9.2003

1 MITÄ OVAT MAISTERIOHJELMAT

Lähtökohtana keskustelussa oli seminaarin alussa jaettu luonnos tutkintoasetuksesta. Seuraavaan on koottu joitakin keskeisiä asioita, jotka toimivat keskustelun virittäjinä.

3 § Koulutusvastuun täsmentäminen ja koulutusohjelmat

Tutkintoasetus luonnoksessa maisteriohjelma määritellään seuraavalla tavalla:

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että opetusministeriö päättäisi ylempään korkeakoulututkintoon johtavsta alemman korkeakoulututkinnon tasoon pohjautuvista ohjelmista, joihin on erillinen valinta eli maisteriohjelmista. Erillinen valinta erottaa maisteriohjelmat maisteriopinnoista, joihin opiskelija voi jatkaa suoraan alemman korkeakoulututkinnon jälkeen. Koska maisteriohjelmiin on erillinen valinta, niihin voidaan hakeutua eri korkeakouluista ja eri pääaneista. Maisteriohjelmat ovat usein monitieteisiä. Opetusministeriön päätöksestä tulisi käydä ilmi koulutusala, koulutusohjelma ja tutkintonimike .

12 § Ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteet.

Pykälän ensimmäisessä momentissa määritellään tavoitteet kaikille ylemmille korkeakoulututkinnoille asetetuista tavoitteista. Ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteet eroavat alemmalle korkeakoulututkinnolle asetetuista tavoitteissa. Keskeisiä tavoitteita ovat tieteellisen jatkokoulutuksen edellyttämät valmiudet ja työelämässä tarvittavat asiantuntijan ja kehittäjän valmiudet. Tutkintojen kehittämisen kannalta toimiva tasapaino tieteellisyyden ja ammatillisuuden välillä on tärkeää. Tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltaminen tai valmiudet itsenäiseen ja vaativaan taiteelliseen työhön ovat ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille tunnusmerkillisiä alasta riippumattomia ominaisuuksia.

13 § Ykemmän korkeakoulututkinnon laajuus alemman korkeakoulututkinnon tai muun vastaavantasaisen koulutuksen pohjalta

Pykälän 1 momentin mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus tulee järjestää siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon päätoimisesti opiskellen yhdessä ja puolessa-kahdessa vuodessa. Tutkinnon laajuus on 90-120 opintopistettä. Laajuus on nykyinen tutkintorakenne huomioonottaen tarkoituksenmukainen ja mahdollistaa riittävän liikkumavaran ja jouston.

13 § Ykemmän korkeakoulututkinnon rakenne

Pykälässä säädetään siitä, millaisia opintoja ylempään korkeakoulututkintoon voi sisältyä. Pykälässä määritellään oppiaineen syventävien opintojen sekä niihin sisältyvän opinnäytteen laajuudet. Perus- ja aineopintojen laajuuden osalta viitataan asetuksen 9 §:ään. Oppiaineiden syventävien opintojen laajuudeksi säädetään vähintään 60 opintopistettä, mikä merkitsee, että tutkinnon pääaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden syventävät opinnot muodostavat vähintään puolet korkeakoulututkinnon tavanomaisesta laajuudesta. Loppuosa opinnoista voi muodostua muista pykälässä mainituista opinnoista kuten sivuaineopinnoista, kieliopinnoista, harjoittelusta ja vapaasi valittavista opinnoista

II MILLAISET KYSYMYKSET ASKARRUTTIVAT JA HERÄTTIVÄT KYSYMYKSIÄ MAISTERIOHJELMISSA

Osallistujat jakaantuivat 4-5 hengen pienryhmiin, joissa keskusteltiin noin 15 minuuttia. Pienryhmien keskustelusta nousi esiin seuraavia teemoja/kysymyksiä, jotka on alla ensin esitetty peruskuvauksiana /ideariihen tuotoksena:

- * Mikä on maisteriohjelmien ja maisteriopintojen keskinäinen suhde?
- * Maisteriohjelma on määritelty epäselvästi suhteessa tutkintorakenteeseen!
- * Käsitteet maisteriohjelma, maisteritutkinnot, maisterikoulu, koulutusohjelma kaipaavat täsmennystä!
- * Miten maisteriohjelmiin siirrytään?
- * Maisteriohjelmissa alakohtaisia eroja!
- * Kahdenlaiset maisteriopinnot (maisteriopinnot/maisteriohjelmat) aiheuttavat

ongelmia kansainvälisessä vertailussa!

- * Ministeriö valvoo ja vahvistaa maisteriohjelmat; mitä tämä merkitsee yliopiston autonomian kannalta; Vähenee innovatiivisuus ja jousto?
- * Maisteriohjelmien opetussuunnitelmat tavoitteellistettava sisällöllisesti!
- * Miten on käytännössä mahdollista rakentaa monitieteinen ohjelma (huom. syventävien opintojen luonne?)
- * Mitkä ovat keskeiset intressit (tieteelliset, aluepoliittiset ym), jotka johtavat maisteriohjelmien kehittämiseen?
- * Mikä on maisteriopintojen työelämärelevanssi suhteessa kandiditutkintoon (vrt DI)
- * Maisteriohjelmien ops:in rakentamisen ongelmat maisteriopintojen osalta; saattavat paisua kuitenkin liian laajoiksi (3:2)
- * Eri koulutusaloille on asetuksessa luotu rakenne-eroja (esim kuvataide 3:1)
- * Tosin maisteriohjelmien tasolla on mahdollisuus myös syventämiseen; syventävien opintojen laajuuden väljä tutkinta (vähintään 60 op) antaa siihen mahdollisuuden!
- * Verkosto-ohjelmien ja joint degree -ohjelmat ovat ongelmallisia järjestelyn, tuloksellisuuden tarkastelun ja laadun varmistuksen näkökulmista!
- * Miksikähän kandidaattitutkinto ei voi olla osa maisteritutkintoa?
- * Miten turvata maisteriohjelmien tuottama jatkokoulutuskelpoisuus?
- * Onkohan tulossa monitieteinen maisteritutkinto?
- * Mistä maisteriohjelmien pääaine muodostetaan?
- * Mitähän tässä yhteydessä tarkoittaa integroidut opinnot?
- * Miten rakennetaan jatkuvuus kandiopinnoista maisteriohjelmiin
- * Entäpä vieraskieliset maisteriohjelmat
- * Valinnan moninaiset kysymykset
- * Minne täydentävät opinnot ovat jääneet?
- * Entäpä maksullisuus
- * Miten maisteriohjelmat ja yliopiston resurssiohjailu hoidetaan kun opiskelijat siirtyvät yliopistosta toiseen tai ohjelmasta toiseen?
- * Ovatko maisteriohjelmat välttämättä monitieteisiä?
- * Tarvitaanko maisteriohjelmissä eriyttäviä ohjelmia (erilaiset taustat opiskelijoilla)
- * Monitieteisten ohjelmien suhde laitoksiin/esim kuka hoitaa graduohjauksen jne

Keskustelu oli ryhmissä vilkasta. Kuten edeltä näkyy, monenlaiset perustavaa laatua olevat kysymykset askarruttivat. Pienryhmien teemojen esittelyn jälkeen käytiin lyhyt yleiskeskustelu, minkä jälkeen pienryhmät saivat tehtäväkseen jäsentää edellisistä kysymyksistä ja ihmettelyistä 3-4 keskeistä teemakokonaisuutta.

Näin syntyivät seuraavat teemakokonaisuudet

- A. Keskeiset tutkintoja koskevat käsitteet ja niiden keskinäiset suhteet selkiinnyttävä
Mikä on maisteriopintojen, maisteriohjelmien, maisterikoulujen ym relaatiot
- B. Maisteriohjelmien pääainekysymys
Mitä tarkoittaa moniteisyys pääaineen näkökulmasta
- C. Maisteriohjelmien tuottama jatkokoulutuskelpoisuus
- D. Kaksivaiheisuus kaikki tutkinnot läpäisevänä periaatteena – onko aito
Kuinka monta maisteriohjelmaa voidaan samalle kandidaattitutkinnolle rakentaa (vrt tohtoritutkinnot)
- E. Ohjelmien koordinointi, ohjaus ja laadun valvonta
- F. Maisteriohjelmat ja yliopistojen autonomia (Opetusministeriö päättää)

Tämän jälkeen käytiin vielä lyhyt ideariihä siitä, millaisia yhteisesti käsiteltäviä asioita liittyy maisteriohjelmien opetussuunnitelmien kehittämiseen.

- Miten muutetaan vesi viiniksi (Miten syventävät opinnot aidosti syventäviä)
- Moniteisyyden dilemma (vrt edellinen) ja tieteellisyyden vaatimus
- Miten saavutetaan 3. syklin edellyttämä jatkokoulutuskelpoisuus?
- Miten turvataan ohjelmien jatkuvuus?
- Mistä tulee perusrahoitus ja miten rahat jaetaan?
- Tavoitteena liikkuvuus. Liikkuuko myös raha?

- Miten käy kansainvälisen liikkuvuuden 2 –portaisessa tutkinnossa?
- Sivuaineet maisteriohjelmissa
- Tieteen ja taiteen maisteriohjelmien suhde

Summa summarum:

- A. Mikä on maisteriohjelma?
- B. Mihin niitä tarvitaan?
- C. Kuka niitä tarvitsee ja kuka niistä päättää?
- D. Miten ne organisoidaan ja rahoitetaan?

III OPETUSSUUNNITELMA TYÖPROSESSINA

Opetussuunnitelmasta emme paljon ehtineet keskustella; rakenteet ja perusteet puhuttivat. Koska puheenjohtaja oli etukäteen suunnitellut opetussuunnitelma-työprosessiin liittyvää keskustelua, hän esitteli lyhyesti yhden prosessimallin. Se on muodostunut oman yksikön- Tampereen yliopiston varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman kehittämisen yhteydessä (tarkempi kuvaus opetussuunnitelman kehittämisestä teoksessa Nummenmaa & Virtanen 2002 ‘Ongelmasta oivallukseen. Ongelmaperustainen opetussuunnitelma).

Laitoksella/yksikössä tapahtuvaa opetussuunnitelman kehittämistä voidaan verrata yhteisölliseen matkaan. Päämäärä (uusi opetussuunnitelma 2 portaiseen tutkintoon) on selvillä, mutta miten konkreettisesti työstää uudenlainen opetussuunnitelma saattaa olla epäselvä.

Robinson & Clemson (1996) ovat kuvanneet työyhteisön työskentelyä ja siihen liittyviä kehittämistyön periaatteita. Opetussuunnitelma työskentelyn näkökulmasta heidän ajatuksiaan voisi soveltaa seuraavalla tavalla:

* koulutusta toteuttavan yhteisön jäsenet (laajasti ymmärrettynä) ovat asiantuntijoita, jotka tietävät tai jotka voivat löytää vastauksia opetussuunnitelman kehittämiseen:

* kehittävässä yksikössä on usein monia oppimisen ongelmia, jotka saattavat estää sitä käyttämästä tehokkaasti omaamaansa tietoa kehittääkseen toimintaansa.

*jäsenetty toistuva keskusteleva työprosessi voi tuoda pinnalle yksikössä olevaa hiljasta tietoa, jota yksikkö voi viisaasti ottaa käyttöön opetussuunnitelmaa kehittäessään

Opetussuunnitelman kehittämiseen liittyvän matkan eri vaiheita voidaan havainnollistaa matkakartan/reitin avulla. Kartalle on sijoitettu erilaisia maastoesteitä (1-8) ja levähdyspaikkoja (1-8). *Maastoesteet* kuvaavat kehittämiseen liittyviä kysymyksiä/ ongelmia, joita suunnitteleva yksikkö joutuu pohtimaan. Maastoesteiden lähellä on vastaavasti *levähdyspaikkoja*, joissa työyhteisöä/ tiimiä autetaan selventämään erilaisia kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Opetussuunnitelma työprosessina – maastoesteitä ja levähdyspaikkoja

Maastoeste

Levähdyspaikka

1. Emme tiedä, haluammeko uudistaa opetussuunnitelmaa?

1. Lähtötilanteen ja resurssien kartoittaminen
Kehittämissopimus/Sitouttaminen

2. Emme tiedä, mitä perustehtävää varten koulutus on olemassa/uusi ohjelma tulisi kehittää

2. Koulutuksen perustehtävän analyysi ja määrittely

3. Emme tiedä, millaista asiantuntijuutta ja osaamista koulutuksen tulisi kehittää?

3. Koulutuksen tavoitteiden ja vaadittavan osaamisen määrittely

4. Millainen opetussuunnitelmalli sopisi koulutukseemme

4. Tutustuminen erilaisiin opetussuunnitelmallisiin ja niiden taustaolettamuksiin opetuksesta ja oppimisesta.
Mallin valinta?

5. Miten opetusuunnitelma laaditaan konkreettisesti?

5. Osaamisalueita ja osaamista vastaavien opintojaksojen ja niiden tavoitteiden, sisällön, työtapojen, suunnittelu.
[Ydinainesanalyysi. Kuormittavuus]

6. Onko meillä pedagogista osaamista?

6. Pedagogisten perusteiden pohtiminen ja osaamisen kehittäminen

7. Miten kaikki tämä toteutetaan?

7. Toteutussuunnitelman työstäminen

8. Miten arvioimme opetusta ja kehitämme laatua?

8. Opetuksen laatujärjestelmän kehittäminen

Opetussuunnitelman kehittämisprosessi voidaan ymmärtää oppimiskumppanuutena - yhdessä oppimisen ja kehittämisen kulttuurina. Työskentelyn viitekehykseksi voidaan kirjata eräitä keskeisiä työssä oppimisen periaatteita:

* Lähtökohtana on se oletamus, että moniammatillinen oppimis- ja työkuulttuuri voi aidosti kehittyä ainoastaan *työkontekstissa*;

* Kehittämisprosessissa tuotetaan yhteisyyteen perustuva oppimisen järjestelmä, jossa korostuu *oppimiskumppanuus*.

* Oppimiskumppanuus on yhtäältä työyhteisön sisäinen prosessi ja toisaalta kehittämistyötä voidaan tukea ohjauksella (esim. muutoslaboratoriotyöskentely ja tulevaisuusverstaas työskentely)

* Kehittämisprosessissa käytetään hyväksi työntekijöiden omia kokemuksia, joiden kautta jäsennetään ja tuotetaan yhteisesti jaettuja tulkintoja.

* Prosessissa *kehitetään vanhoja ja tuotetaan uusia työkaluja* opetuksen kehittämiseen.

LÄHTEITÄ

Karjalainen, A. (toim.) 2003. Akateeminen opetussuunnitelmatyö. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikkö, 7.

Karjalainen, A., Alha, K. & Jutila, S. (2003) Amma aikaa ajatella. Suomalaisetn yliopisto-opintojen mitoitussjärjestelmä. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikkö, 8.

Nummenmaa, AR & Virtanen, J. (toim.) (2002) Ongelmasta oivallukseen. Ongelmaperustainen opetussuunnitelma. Tampere: Tampere University Press.

Raivola, R., Himberg, T., Lappalainen, A., Mustonen, K. & T. Varmola (2002) Monta tietä maisteriksi. Yliopistojen maisteriohjelmien arviointi.. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 3: 2002.

Snellman, J.W. 1840 'Akateemisesta opiskelusta. Tukholma.

Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpano. Opetusministeriö 39:2002.